

Міністерство освіти і науки України  
Кам'янець- Подільський національний університет імені Івана Огієнка  
Педагогічний факультет  
Кафедра образотворчого і декоративно-прикладного мистецтва  
та реставрації творів мистецтва

Дипломна робота

з теми:

**«ОЗНАЙОМЛЕННЯ УЧНІВ З ІННОВАЦІЙНИМИ ТЕХНІКАМИ  
ВИКОНАННЯ ДЕКОРАТИВНИХ КОМПОЗИЦІЙ  
(на прикладі пейп-арт)»**

Студентки 2 курсу ОМmsx1-B19z групи  
спеціальності 014 Середня освіта

(Образотворче мистецтво)

заочної форми навчання

**Марцевої Марини Василівни**

Керівник: **Гуцул І.А.,**

кандидат мистецтв, доцент

Рецензент: **Віштаченко В.А.,**

кандидат мистецтв, старший викладач

## ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ I. ВАЖЛИВІСТЬ ДЕКОРАТИВНОГО МИСТЕЦТВА ТА НЕОБХІДНІСТЬ ЙОГО ВИВЧЕННЯ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ.....	9
1.1. Мета, завдання, принципи процесу формування творчих здібностей здобувачів освіти .....	9
2.1. Роль декоративного мистецтва в формуванні національної свідомості .....	13
Висновки до розділу I.....	16
РОЗДІЛ II. ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНІК ДЕКОРАТИВНОГО МИСТЕЦТВА В ПРАКТИЧНІЙ ПЛОЩИНІ.....	17
2.1. Поняття композиції.....	17
2.2. Сучасні інноваційні техніки декоративного мистецтва.....	21
Висновки до розділу II.....	35
РОЗДІЛ III. СУЧАСНА ІННОВАЦІЙНА ТЕХНІКА ПЕЙП-АРТ.....	36
3.1. Історія виникнення техніки пейп-арт.....	36
3.2. Особливості і практичне виконання робіт в техніці пейп-арт.....	37
3.3. Розробка уроку з теми: «Виготовлення декоративного панно в техніці пейп-арт.....	41
Висновки до розділу III.....	44
ВИСНОВКИ.....	45
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	47
ДОДАТКИ.....	49

## ВСТУП

Народне декоративно-прикладне мистецтво стало невід'ємною частиною духовного багатства України. Творчість народних майстрів завжди набувала широкого визнання. Народні майстри впродовж віків освоювали секрети технічної майстерності, формотворення, орнаментування, розвитку художніх образів, що надавало творам народного декоративно-прикладного мистецтва життєствердного характеру, збагачувало яскраву й лаконічну мову мистецтва, запозичену у світі природи, у скарбниці фольклору, в народних звичаях та обрядах. Народне мистецтво ніколи не було ізольованим, відособленим від загального художнього процесу доби і, за всієї повільності та поступовості розвитку, залишалося актуальним, співзвучним його прогресивним і демократичним ідеям. Сьогодні вся актуальність народного мистецтва зростає на нових засадах історичного розвитку, що забезпечує повноцінне художнє і водночас інтенсивне розкриття прихованих у його суті можливостей.

Народне декоративно-прикладне мистецтво покликане прикрасити, розважити, формувати світогляд через ті естетичні почуття, які народжуються в людей від практичного користування справді художніми речами, від споглядання їх як частини природи і навколишньої реальної дійсності. Тому воно є найважливішим компонентом і етапом у вихованні естетичних смаків і формуванні внутрішнього світу дитини. Крім того, народна образність синтезує в собі духовну і матеріальну творчість як цілісну і нерозривну, яка склалася історично.

У всезагальній народній культурі важливу роль відіграє декоративне мистецтво. До нього належать такі види: декоративно-прикладне, монументально-декоративне, декоративно-оформлювальне, театральное-декоративне.

Оздоблюванням предметів займається окремий вид мистецтва — декоративне мистецтво. Отже, декоративне мистецтво — це вид образотворчого мистецтва, твори якого є узорами або предметами, художньо оформленими. Народне декоративне мистецтво України розвивалося у двох основних напрямках — домашнє художнє ремесло й організовані художні промисли, пов'язані з ринком. Ці дві форми йшли паралельно, тісно переплітаючись між собою і взаємозбагачуючись, кожна історична епоха вносила свої зміни. Природні багатства України, вигідне географічне і торгівельне положення сприяли розвиткові домашніх ремесел та організованих домашніх промислів.

Сьогодні декоративне мистецтво — це багатогранне художнє явище. Воно розвивається у таких галузях як народне традиційне, професійне мистецтво і самодіяльна творчість. Ці галузі багатозмістовні і далеко не тотожні. Між ними існують тісні взаємозв'язки і суттєві розбіжності.

Народне прикладне мистецтво — це народні художні промисли, які являють собою товарне виготовлення художніх виробів при обов'язковому застосуванні творчої ручної праці. Між прикладним і декоративним видами є проміжний вид: декоративно-прикладний, що поєднує в собі ужиткові і функціональні якості об'єднано-просторової конструкції та художні експресії відповідного декору. Твори декоративно-прикладного мистецтва перебувають під впливом духовної наповненості часу. Вони пов'язані як з матеріальною, так і з духовною культурою, відповідають не тільки рівню економіки та техніки свого часу, але й духовному світосприйняттю людей, яким вони служать. Ось чому, не тільки образотворче, але й предметне мистецтво може розвивати гуманні почуття, повагу до людини та її праці.

Сьогодні декоративно-прикладне мистецтво розглядається як важлива художня цінність, що виконує численні функції — пізнавальну, комунікаційну, естетичну.

### **Актуальність теми дослідження.**

Актуальність даної проблеми продиктована часом, оскільки першочерговим завданням є формування засобами змісту навчальних предметів якостей особистості, що характеризуються ціннісним ставленням до суспільства, держави, до самого себе та інших, природи, праці, мистецтва [10, с.1]. Сьогодні це питання не потребує спеціального обґрунтування. Пріоритетного значення набуває питання розробки нових підходів до його реалізації. Зазначена проблема, яка є порівняно молодим напрямком в педагогічній теорії та освітній практиці, вже відчуває очевидну інерцію традиційних уявлень. Серед виховних напрямів сьогодні найбільш актуальними виступають патріотичне, громадянське виховання як стрижневі, основоположні, що не лише відповідають нагальним вимогам і викликам сучасності, а й закладають підвалини для формування свідомості нинішніх і прийдешніх поколінь, які розглядатимуть державу як запоруку власного особистісного розвитку, що спирається на ідеї гуманізму, соціального добробуту, демократії, свободи, толерантності, виваженості, відповідальності, здорового способу життя, готовності до змін [10, с.2]. Тому, формування «нових» патріотичних та громадянських якостей учнівської молоді полягає у гармонійному поєднанні традиційного виховання минулим і виробленні нових виховних парадигм з урахуванням перспектив розвитку суспільства в цілому. Ефективність проведених сьогодні соціально-педагогічних перетворень у цьому напрямку багато в чому залежить від спрямованості та пріоритетів розвитку системи національно-патріотичного виховання. На підставі завдань щодо реалізації «Концепції національно-патріотичного виховання дітей та молоді» порушена проблема є доцільною, значущою і важливою.

**Метою дослідження** є теоретичне обґрунтування й практичне застосування інноваційних засобів декоративного мистецтва як шлях до формування національної свідомості молоді.

**Завдання:**

- з'ясувати стан дослідження проблеми національно-патріотичного виховання у педагогічній теорії та сучасній освітній практиці;
  - формувати у молодого покоління високу патріотичну свідомість, національні та загальнолюдські духовні цінності, поглиблювати та збагачувати їх в умовах сучасного буття нації;
  - створювати умови для розвитку громадянської активності, високої мотивації до праці, підтримуючи кращі риси української нації – працелюбність, любові до мистецтва та національних традицій;
  - пробуджувати інтерес до скарбів народної творчості, виробити в них творче ставлення до життя;
  - залучати молодь до творчості інноваційними методами декоративного мистецтва;
  - сприяти розвитку творчого мислення, уяви, фантазії тощо;
  - сприяти розвитку розвитку дослідницько-експериментальної активності і пошукової діяльності, активізувати творчий потенціал;
  - підвищити вмотивованість і зацікавленість до вивчення національної та світової культури;
  - розвинути художній та дизайнерський смаки, розширити кругозір.
- Об'єкт дослідження** - процес формування національної свідомості засобами декоративного мистецтва.

**Предметом дослідження** є шляхи, форми і методи формування національної свідомості інноваційними засобами декоративного мистецтва.

**Методи дослідження.** При написанні дипломної роботи було проведено аналіз наукової літератури з теми дослідження, структурування інформації, індукція.

Зміст патріотичного виховання зумовлений соціальним замовленням держави в галузі освіти і виховання, яке конкретизується у Законі України

„Про освіту”, Державній національній програмі „Освіта” („Україна XXI століття”), Законі України „Про загальну середню освіту”, Концепції національно-патріотичного виховання дітей та молоді від 16.06.15 року №641, „Національній доктрині розвитку освіти”, в якій зазначено, що національне виховання є одним із головних пріоритетів, органічною складовою освіти [16].

Важливість національного спрямування у вихованні підростаючого покоління наголошували українські прогресивні діячі, педагоги Р. Ващенко, Б. Грінченко, М. Грушевський, О. Духнович, М. Драгоманов, І.Огієнко, В. Сухомлинський, С. Русова та інші. Проблема національного, громадянського та патріотичного виховання в Україні розкривається в працях І. Бега, А. Бойко, О. Вишневського, П. Ігнатенка, О. Киричука, В. Івашковського, Н. Косарева, О. Кузьменко, О. Кучер, І. Кучинської, А. Крицької, В. Мачурського, Б. Мельниченко, Н. Нікітіної, О. Пометун, В. Поплужного, О. Рацул, Ю. Римаренка, С. Сліпченко, О. Сухомлинської, Г.Філіпчука, Л. Хітько та інших [1, с.10].

Народне декоративне мистецтво є невичерпним джерелом культури народу, яке має унікальні можливості впливу на особистість та формування у неї національного світогляду, характеру, глибокої духовності. Завдяки декоративно-ужитковому мистецтву, яке є віковічною скарбницею моральних і духовних здобутків народу і відображає стиль різних епох, регіонів, зберігає багаті безсмертні традиції, пізнаються історія, світогляд, моральні якості наших предків, формуються основи культурно-духовного багатства українського народу. На думку вчених (Д. Антонович, О. Воропай, В. Винниченко, М. Грушевський, М. Гончаренко, Є.Маланюк), саме в середовищі національної культури з використанням досягнень традиційної педагогіки можливо успішне вирішення проблеми формування творчої, всебічно розвиненої особистості з високим рівнем національної самосвідомості. Багато діячів культури і педагогів-дослідників, такі як

В. Афанасьєв, С. Божович, С. Герасимов, Д. Джола, І. Зязюн, Н. Кочережко, С. Предко, виділяють особливу роль декоративно-прикладного мистецтва в естетичному, моральному і трудовому вихованні молодого покоління. Дослідження А. Блахут, Л. Єнтіс, Б. Лихачова, С. Мусієнка, А. Полещук, Т. Сиротенко, С. Чебоненка та інших доводять, що використання народного декоративно-ужиткового мистецтва у педагогічному процесі сприяє поглибленню знань з історії та розвитку культури України, збагаченню та урізноманітненню практичної діяльності школярів на уроках та виховних заходах [1, с.11]. Тому декоративно-ужиткове мистецтво має великі потенційні можливості у моральному, духовному, культурному та патріотичному вихованні молоді.

**Наукова новизна** одержаних результатів полягає в тому, що в українському мистецтвознавстві дана робота є однією з ряду нечисельних праць, присвячених інноваційним засобам і новітнім технікам декоративного мистецтва, як шлях формування національної свідомості.

**Практичне значення** одержаних результатів полягає в можливості їх використання у навчальній діяльності, зокрема при підготовці уроків з історії українського мистецтва, розробці спецкурсів з проблем сучасного образотворчого і візуального мистецтва у мистецьких навчальних закладах, майстер-класів з виготовлення сувенірів з національною символікою, адаптованих виховних заходів, а також матеріалів щодо предметних тижнів, які спрямовані на розкриття завдань «Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді», а також в тому, що вчитель спрямовує роботу учнів на творчу практичну діяльність. Матеріал та висновки курсової роботи стануть в нагоді при формуванні музейних колекцій та проведенні виставкової діяльності галерей.

**Структура роботи** обумовлена метою та завданнями дослідження. Обсяг основного тексту складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.



## **РОЗДІЛ І. ВАЖЛИВІСТЬ ДЕКОРАТИВНОГО МИСТЕЦТВА ТА НЕОБХІДНІСТЬ ЙОГО ВИВЧЕННЯ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ**

### **1.1. Мета, завдання, принципи процесу формування творчих здібностей здобувачів освіти**

Сучасна система освіти у всіх її ланках орієнтована і на розкриття творчого потенціалу підростаючої особистості через активне пізнання соціуму в різних видах діяльності, серед яких декоративно-прикладному мистецтву і творчості надається важливе значення. В наші дні декоративно-прикладне мистецтво переживає надзвичайний розквіт: з одного боку великий інтерес до традицій, з іншого - новітні матеріали, обладнання, технології відкривають необмежені можливості реалізувати свої творчі здібності. З початком навчання дитини в закладах освіти педагогом організовується процес цілеспрямованої духовно-споглядальної, освітньої, творчої діяльності, в результаті якої у дітей встановлюється діалогічна взаємодія зі світом мистецтва. У процесі навчання вони освоюють його художні принципи, засоби і прийоми виразності, у них виникає прагнення самим навчитися створювати прекрасне. І чим різноманітніше зміст, форми, методи і прийоми її проведення, тим успішніше розвивається творча особистість дитини. У педагогічній діяльності вчителя - майстра-педагога можна виділити два моменти, на практиці тісно пов'язані, що переходять один в інший: 1) передача педагогом учня свого ставлення до мистецтва, творчості, своїх знань, умінь, майстерності, прийомів виконавської роботи; 2) розкриття, виявлення і розвиток кращих задатків, здібностей, закладених в учня. Педагогічна майстерність вчителя проявляється в органічному поєднанні цих двох компонентів, тому в вихованні творчої особистості дитини особливого значення набуває компетентність педагога як професійного майстра, фахівця високого рівня декоративно-прикладного мистецтва. Вчитель протягом багатьох років виробляє свою індивідуальну

методику, вибудовує свою систему уроків, заходів, впроваджує власні нововведення, враховує реальні умови роботи і різні категорії учнів. Щоб стати майстром, педагог повинен мати ряд здібностей, які допоможуть йому більш успішно виконувати свої професійні функції. У число цих здібностей входять наступні: а) організаторські здібності - здатність організувати і розвивати колектив учнів, направляти його на вирішення важливих завдань; здатність організувати свою працю і спільну діяльність з учнями; б) комунікативні здібності - здатність керувати процесом свого спілкування з учнями, їх батьками, колегами, попереджати і своєчасно усувати конфлікти; в) дидактичні здібності - здатність передати свої знання в доступній формі і роз'яснити їх учням; здатність самостійно добувати нові знання, стежити за розвитком науки і застосовувати наукові досягнення в своїй практиці; вчити дітей самостійно мислити, висловлювати свою думку і захищати його; г) спостережницькі здібності - вміння вивчати і розуміти внутрішній світ кожного учня, розкрити особливості його поведінки і характеру, «секрети» його духовного світу і направляти розвиток особистості кожного вихованця; д) мовні здібності - вміння точно і змістовно висловити за допомогою усного та писемного мовлення свої думки і почуття, викласти навчальний матеріал, методичні вказівки, оцінити знання, вміння і поведінку учнів; здатність вчителя говорити і писати точно, просто (за наявності), виразно, емоційно, змістовно, образно, без стилістичних та граматичних помилок; е) гностичні здібності - здатність передбачати перспективи розвитку особистості, тобто, на основі матеріалів вивчення своїх учнів уміння визначити хід і результати їх пізнавальної діяльності, розвитку особистісних якостей. Ці здібності засновані на оптимізмі, на вірі вчителя в своїх учнів; ж) здатність керувати увагою учнів - вміння педагога зацікавити учнів, зосередити їх увагу на конкретному питанні, проблемі, завданні.

Таким чином, сучасний педагог повинен встигати йти в ногу з часом: володіти високим професіоналізмом творчим потенціалом, бути мобільним і

готовим до сприйняття інновацій, залучати їх до різних видів своєї діяльності, вміти діяти по-новому. Наукова грамотність, інтелектуальний пошук, прагнення до оновлення і розширення своїх педагогічних знань також є необхідними якостями сучасного педагога. Без постійного розвитку та навчання педагог не зможе брати участь в інноваційному процесі. Під інноваціями в освіті розуміється процес вдосконалення педагогічних технологій, сукупності методів, прийомів і засобів навчання. В даний час інноваційна педагогічна діяльність є одним з істотних компонентів освітньої діяльності будь-якого навчального об'єднання. Для майстра-педагога інноваційні технології існують як в педагогічній діяльності, так і в творчій діяльності. Знання напрямків, де можна знаходити і застосувати інноваційні технології при виготовленні декоративних виробів, важливо і для самого майстра-педагога. Дуже відродно, що в сучасному світі робота по відродженню і підвищенню інтересу сучасної людини до декоративно-прикладного мистецтва як явища культури поступово зростає. Традиції в народному мистецтві передаються як видрукуваний в пам'яті народу «образ світу» і кожен майстер - носій цієї народної пам'яті - передає його наступному поколінню. З цього випливає, що традиції передаються з покоління в покоління трьома шляхами:

- 1) через реконструкцію старовинних зразків виробів;
- 2) через інноваційні технології;
- 3) через трансформацію існуючих стереотипів, тобто традицій.

Інакше кажучи, нова норма завжди - трансформація старої. Таким чином, традиція в народному мистецтві і творчості - це регульована народним свідомістю система, в рамках якої відбувається розвиток народного мистецтва. В даний час існує декілька напрямків, де можливе застосування інноваційних технологій в декоративно-прикладному мистецтві. Вони пов'язані з традиціями та інноваціями в декоративно-прикладному мистецтві національних культур:

- методологічні та теоретичні основи дослідницької роботи в області декоративно-прикладного мистецтва;
- Особливості і специфіка вивчення сучасного дизайну;
- Інноваційні технології в області конструювання, дизайну, культури та декоративно-прикладного мистецтва;
- Технологічні аспекти індустрії моди;
- Національний костюм: історія і сучасність;
- Нові можливості в конструюванні і технології виготовлення виробів легкої промисловості;
- Поєднання традицій і новаторства в декоративно-прикладному мистецтві;
- Використання стилевих особливостей та імпровізацій в створенні предметів декоративно-прикладного мистецтва;
- Інноваційні технології в створенні художніх виробів;
- Тенденції розвитку ринку подарунків і ділових сувенірів;
- Вироби художніх промислів з природних матеріалів;

Таким чином, інноваційні технології, інноваційні підходи, інноваційні прийоми і методи - це все приклади творчої діяльності вчителів подібні в головному: прагненні внести щось нове, нешаблонне, оригінальне в особисту практику навчання і виховання дітей, бажання досягти більш високих значущих результатів в розвитку творчих якостей особистості учня.

## **2.1. Роль декоративного мистецтва в формуванні національної свідомості та самовираження здобувачів освіти**

Образотворче та декоративно-прикладне мистецтво є тим соціальним надбанням кожної нації, в якому знаходять відображення світогляд, традиції, художні та моральні цінності, історія країни та народу, що живе в ній. Україна – не виключення, оскільки будь-яке українське ремесло бере свій початок від того самого коріння, що й самі українці. Поєднуючи в собі практичну та естетичну функції, прикладне мистецтво стає тим середовищем матеріальної й духовної культури рідного народу, яке необхідне для найповнішого розкриття і розвитку природних здібностей дітей та молоді, їх творчості, ініціативності, становлення індивідуальності, формування неповторного духовного світу, власної активної життєвої позиції, почуттів обов'язку, відданості і працелюбності. В цьому контексті вивчення декоративно-прикладного мистецтва в закладах освіти набувають нового значення і перетворюються на вагомий важіль формування засад патріотичної свідомості [15, с.13].

Освітній процес забезпечує розвиток особистості та має системно-комплексний підхід до змісту процесу виховання, вибору методів і засобів, взаємодії сфер впливу на формування патріотичних, громадянських якостей у здобувачів освіти. Потрібно пробуджувати у молоді національні почуття, виховувати в них повагу та любов до свого народу, до його віковичних моральних і духовних здобутків, народних ремесел, а також взаємоповагу та гордість за свою Батьківщину, і на цій підставі формуються суспільно-важливі риси громадянина України: національна свідомість, духовність, трудова активність, морально-етична, фізична, економічна та правова культура. Завдання національно-патріотичного виховання засобами декоративно-прикладного мистецтва розв'язуються за допомогою пробудження інтересу вихованців до історичного минулого

рідного народу, його героїчної боротьби за волю, свободу і незалежність; стимулювання захоплення високою духовністю, гуманістичними цінностями, глибоким патріотизмом наших предків; оволодіння традиціями, звичаями, обрядами нашого народу, в яких широко застосовується національно-патріотичний потенціал декоративно-ужиткового мистецтва; виховання умінь і навичок застосування, збереження і творення нових виробів, зразків декоративно-прикладного мистецтва, практичної участі вихованців у розвитку цього виду мистецтва; формування почуття господаря рідної землі; виховання обов'язків перед народом, рідною землею і Батьківщиною, відповідальності за розвиток своєї мови, культури і духовності [11, с. 8].

Декоративно-прикладне мистецтво є унікальним засобом збереження й передачі раціонального й емоційного досвіду людства. З ускладненням структури суспільства й зростаючою багатоплановістю процесів, що відбуваються в ньому, людина у процесі своєї особистої практики все менше здатна орієнтуватися в навколишній дійсності. Тому все більше зростає роль мистецтва в суспільстві, яке, реалізуючи власну поліфункціональну природу, виступає інструментом пізнання дійсності, ціннісної орієнтації, засобом спілкування, джерелом естетичної насолоди, знаряддям духовно-практичного перетворення світу [21, с. 56].

Велику увагу потрібно приділити пропагуванню народного мистецтва, воно нерозривно пов'язане з життям і побутом українського народу. У яких би умовах не жили люди, вони завжди прикрашали своє житло, предмети побуту, одяг і знаряддя праці. Народному мистецтву властива спільна риса: майстер завжди чудово володіє образною мовою, природним матеріалом, уміє повною мірою розкрити його красу, тонко відчуває колір і пропорції. Багато поколінь талановитих майстрів закладали духовну силу, гармонію та мудрість наших пращурів у свої роботи. Простоту і змістовність образів пронесли через століття у своїй творчості народні

умільці всіх регіонів України через витинанки, петриківський розпис, писанкарство, українську народну вишивку, ліпленням з глини тощо. Діти повинні знайомитися з культурою українського народу, історією народної творчості різних видів, залучатися до творчості, розвивати свої інтереси, підвищувати допитливість, творчі здібності, загальнонавчальні та специфічні навички [15, с.16].

## **Висновки до розділу I**

Створення та впровадження комплексу соціально-педагогічних, виховних заходів для формування патріотичних та громадянських якостей особистості учня шляхом збереження та примноження народних традицій, народних ремесел, виховання та розвиток інтелектуальних і творчих здібностей особистості на основі культури і мистецтва українського народу, залучення дітей та молоді до духовних надбань, любові до Батьківщини, до праці, турботи про благо свого народу, готовності до виконання громадянського і конституційного обов'язку, відношенням до цілісності, незалежності і суверенності України є консолідуючим чинником національно-патріотичного виховання дітей та молоді.

Декоративно-прикладне мистецтво – це найперша доступна дитині форма духовності, це перший етап оволодіння художнім стилем бачення. Декоративне мистецтво притаманне культурі різних народів і народностей, у ньому втілюється душа народу, воно оточує людину в повсякденному житті й у свята. Тому саме декоративно-прикладне мистецтво є найбільш близьким кожній людині і може стати основою художнього розвитку особистості, оскільки з одного боку, в ньому відбите минуле, а з іншого – народному мистецтві протягом століть були вироблені нетрадиційні методи, які складають основу розвитку сучасної народної творчості.



## РОЗДІЛ II. ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНІК ДЕКОРАТИВНОГО МИСТЕЦТВА В ПРАКТИЧНІЙ ПЛОЩИНІ

### 2.1. Поняття композиції

Термін «композиція» в перекладі з латинського (*compositio*) означає співставлення, складання, співвідношення сторін і поверхностей, частин між собою, які разом взяті, складають (компонують) певну форму. Це побудова твору мистецтва тощо [20, с.4].

Сполучення частин, складання елементів в певному порядку, їх взаємозв'язок, що переходить в гармонію цілого, ми спостерігаємо в рослинному і тваринному світі. В природі найбільш характерними і часто зустрічаючимися композиційними закономірностями є цілісність, симетрія і ритм. Цілісність проявляється в будові, конструкції предмета, симетрія — в рівновазі, схожості лівої і правої частин об'єкта, ритм — в повторюваності одного або декількох елементів через певний проміжок. Для симетрії характерний відносний спокій, рівновага частин, ритму властива велика або менша ступінь руху. Симетричні в основі своїй квіти, які складаються з пелюсток і листків, розміщених частіше в ритмічному порядку на стеблі або гілці [20, с.4].

Людина, створюючи різні предмети, спирається на форми, створені природою, і в якійсь мірі копіюючи її. Оскільки людина творить за законами краси, то вона намагається робити речі гарними, привабливими, які несуть в собі естетичні якості поряд з користю, зручністю цих речей. Таким чином, в своїй творчій діяльності людина намагається поєднати утилітарне з естетичним [20, с.4].

Композиція властива всім видам мистецтва. Принципи єдності або членування, симетрії і ритму проявляються в різних видах мистецтва по-різному. Наявність одних і тих же закономірностей в художніх творах дозволяє досягти синтезу мистецтв — їх органічного поєднання, скажімо, в

архітектурно-скульптурному ансамблі, в театральній постановці, в оформленні інтер'єра і т. д.

Композиція — головний, організуючий компонент художньої форми, що надає твору єдність і цілісність, підпорядковуючий його елементи один одному і цілому. Закони композиції, що складаються в процесі художньої практики, естетичного пізнання дійсності, і є в тій чи іншій мірі відбиттям і узагальненням об'єктивних закономірностей і взаємозв'язків, явищ реального світу. Ці закономірності і взаємозв'язки виступають в художньо перетвореному вигляді, до того ступінь і характер їх перетворення і узагальнення пов'язані з видом мистецтва, ідеєю й матеріалом твору. В пластичних мистецтвах композиція об'єднує часткові моменти побудови художньої форми (реальне або ілюзійне формування простору і об'єму, симетрія й асиметрія, масштаб, ритм і пропорції, нюанс і контраст, перспектива, групування, кольорове рішення і т. д. ). Композиція організовує як внутрішній простір твору, так і його співвідношення з навколишнім середовищем і глядачем [20, с.5].

Говорячи про роль композиції в образотворчому і декоративному мистецтві, потрібно насамперед виділити основні, загальні закони композиції:

1. Підпорядкування компонентів композиції та композиційних засобів ідейному задуму твору.
2. Наявність композиційного центру.
3. Співрозмірність всіх частин композиції між собою і до цілого.
4. Цілісність композиції.

Загальних законів композиції необхідно дотримуватися при створенні добутку будь-якого жанру, в тому числі і в декоративно-прикладному мистецтві. Застосування того чи іншого правила прийому залежить від жанру, виду мистецтва і, звичайно, від уміння автора професійно розпоряджатися образотворчими засобами.

У композиціях різних видів і жанрів образотворчого мистецтва передача простору значно відрізняється одна від одної, внаслідок чого виділяють три види композиції: фронтальну, об'ємну і глибинно-просторову.

Фронтальна композиція характеризується двовимірністю (висотою і шириною), а інколи і невеликою глибиною. композиції

Об'ємна композиція відповідає побудові форми в трьох вимірах, трьох основних просторових координатах (висоті, ширині і глибині). Вона передбачає огляд об'ємної форми з усіх боків і використовується в скульптурі [20, с.22].

Глибинно-просторова композиція використовується при створенні з різних матеріальних предметів (скульптур, меблів, стендів) обладнаного й оформленого інтер'єру, екстер'єру чи іншого відкритого простору (виставочного залу, сцени театру, жилої кімнати, архітектурного ансамблю) [20, с.23].

У розпорядженні художника є компоненти і засоби композиції, за допомогою яких можна створювати різноманітні і завше нові композиції. Компонентами композиції автор оперує під час створення нових форм; вони об'єктивно існують, як даність. Їх можна перетворювати й видозмінювати в залежності від змісту чи ідеї твору. Допомагають оперувати компонентами композиційні засоби, що можуть змінювати компоненти до невпізнання.

Компоненти композиції:

1. Форма.
2. Лінії.
3. Пляма.
4. Колір.
5. Світло.
6. Фактура.
7. Фон і ракурс.

Композиційні засоби:

1. Пропорціювання
2. Статика й динаміка.
3. Симетрія й асиметрія.
4. Ритм.
5. Контраст.
6. Вертикаль та горизонталь.

Закони, правила, прийоми й засоби композиції допомагають художнику будувати її і належать до менш постійних категорій, ніж закони, що діють тривалий час в історії розвитку образотворчого і декоративно-прикладного мистецтва. Правила, прийоми й засоби є лише композиційною технікою, хоча в основі своїй впливають із закономірностей природи. Вони розвиваються і збагачуються творчою діяльністю нових поколінь художників різних країн. На зміну віджилим закономірностям приходять інші, які породжуються новими завданнями, що постають перед мистецтвом [20, с.34].

## 2.2. Сучасні техніки декоративно-прикладного мистецтва

Головним напрямком виховного і освітнього процесу є формування компетентностей особистості. Основні завдання полягають у формуванні наступних компетентностей:

1. Пізнавальної, що забезпечує ознайомлення з поняттями та знаннями, які стосуються образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва.

2. Практичної, що сприяє оволодінню навичками виготовлення різноманітних виробів.

3. Творчої, що забезпечує формування творчих здібностей.

4. Соціальної, що сприяє вихованню дбайливого, шанобливого ставлення до народних традицій, національної свідомості, формування естетичного смаку; популяризації народних промислів.

Останнім часом у нашій країні відбувається процес модернізації освітньої системи. Ці зміни відбуваються за трьома основними напрямками: входження до світового освітнього простору, пошук нових засобів; методів формування творчої особистості; подальша інтеграція освітніх факторів (школи, родини, суспільства) [15, с.18].

Постіндустріальне суспільство, на відміну від індустріального суспільства кінця XIX — середини XX сторіч, значно більше зацікавлене в тому, щоб його громадяни були здатні самостійно, активно діяти, приймати рішення, швидко адаптуватися до мінливих умов життя. Суспільству потрібні особистості, які вміють, у першу чергу, самостійно вчитися. Школа має створити умови для формування творчої особистості. Традиційна предметно-операційна система та розроблена на її основі методика вичерпали свої можливості в нових умовах реформування загальноосвітньої школи. Стає цілком очевидною невідповідність між традиційною методикою

і потребами суспільного розвитку. Усе це вимагає нових підходів до методик, які мають на меті забезпечити підготовку учнів до трудової діяльності в різних сферах виробництва та домашньому господарстві, дати учням загальні відомості про основи виробництва, сучасну техніку, технології, процеси управління, основні групи професій та вимоги професій до людини; залучити учнів до творчо-інтелектуальних і технологічних робіт; сформувати навички розв'язання творчих практичних завдань. Реалізація цього завдання постійно спонукає вчителя до пошуку нових форм і методів у роботі, сучасних видів діяльності учнів [15, с.20]. Дітей завжди захоплюють модерні види роботи. Яскравим прикладом інноваційних засобів декоративного мистецтва є панчішно-скульптурна техніка, «ізонитка», або «ниткова графіка», техніка «стрінг арт», «поп-ап», «ганутель», «декупаж», пейп-арт та багато інших.

Ці техніки приваблюють своєю неповторністю і оригінальністю, простотою виконання, недорогими матеріалами, простими і доступними інструментами. У цих видів декоративного мистецтва є великі можливості для необмеженої творчої активності, польоту фантазії, пошуку нових ідей. Крім того, вони сприяють розвитку просторового, образного та логічного мислення учнів [20, с. 3].

### **Техніка ізонитка або нитяна графіка**

Нитяна графіка, як вид декоративно-прикладного мистецтва, уперше з'явилася в Англії в XVII столітті. Англійські ткачі придумали особливий спосіб переплетення ниток.

Ізонитка (зображення ниткою, нитковий дизайн) - графічне зображення, особливим чином виконане нитками на картоні або іншій твердій поверхні. Цю техніку також іноді називають ізографіка або вишивка по картону. В якості підставки ще можна використовувати оксамит (оксамитовий папір) або щільний папір. Деякі умільці зараз роблять вишивку

на дисках [20, с. 4]. Нитки можуть бути звичайні швейні, шерстяні, муліне або інші. Можна використовувати кольорові шовкові нитки (додаток А).

### **Техніка стрінг-арт**

Стрінг-арт - це один із напрямів у hand made творчості, в основі якого цвяхи і нитки. З дерев'яних панно, куди молотком забиваються цвяхи і натягуються нитки, виходять цікаві написи, незвичайні узори і навіть картини для виставок!

Достеменно невідомо, де вперше з'явився стрінг арт як мистецтво, але коріння його йдуть в Англію XVII століття. У той час стрімко розвивалося ткацтво, яке набуло форми творчості. Створювалися цікаві візерункові панно, які в подальшому реалізовувались як прикраси для інтер'єрів. Потім про цей вид рукоділля трохи призабули, і тільки в сорокових роках XIX століття воно знову відродилося, але в модифікованій формі. На дерев'яні дощечки набивалися цвяхи для створення геометричних фігур (додаток Б).

### **Панчішно-скульптурна техніка**

Капрон за своїми властивостями більш податливий, еластичний та міцний матеріал для пошиву ляльок. Він підлягає багаторазовому згинанню та складному деформуванню, і не втрачає своєї форми. Синтепон став основою для виготовлення ляльок, як не дорогий, об'ємний матеріал, який нагадує вату. Одна з перших родоначальниць у створенні панчішної ляльки є Ліза Ліхтенфельс - визначний американський майстер, яка започаткувала скульптурний текстиль. З раннього дитинства її цікавив живопис, ще підлітком Ліза навчалася у коледжі мистецтв у Філадельфії. Там вона познайомилася з двохмірними малюнками на тканині Judy Jampell, які потім фотографувались для ілюстрації. Так виникла думка, що ця техніка може бути більш ширшою та стати трьохвимірною. Натхненна цією ідеєю Ліза створила композицію на конкурс у коледжі, і навіть виграла його, але їй довелося на час відкласти свої задуми. Через рік, або пізніше, коли Ліза була

аніматором Disney Studios, вона повернулась до скульптурного текстилю, розробивши трьохвимірні ляльки з одноразовим каркасом із нейлонових панчіх (для кадрової анімації). Після цього Ліза залишила Дісней, аби вивчати можливості цього нового мистецтва з нейлону. Зараз Ліза Ліхтенфельс працює у своїй студії, у своєму вікторіанському домі, у місті Спрінгфілд, штат Массачусетс. Там вона створює неймовірно реалістичні ляльки - скульптури найрізноманітнішої тематики зростом від 1,5м. [21, с. 6]. Роботи майстрині виставлялись у відділі сучасного мистецтва навіть у самому Луврі.

Але виявляється, що і в нашій країні є досить відома жінка, яка внесла величезний вклад у створення та розвиток цього стилю. Це Лаврентьєва Олена Вікторівна з Мелітополя. Вже більше 10 років вона займається виготовленням ляльок в скульптурно-панчішній техніці. Не дивлячись на те, що освіта у Олени Вікторівни технічна, вона дуже талановита людина. Свого часу майстриня займалася ліпленням з пластику лялькової мініатюри, фільцуванням й багатьма іншими цікавими техніками, які зараз стали їй в нагоді під час створення панчішної ляльки. Вона створила багато різноманітних ляльок, які стали улюбленцями багатьох та прикладами для наслідування з бажанням і собі таке створити (додаток В).

### **Техніка поп-ап**

Техніка поп-ап - напрямок в декоративному мистецтві, техніка, яка дозволяє створювати об'ємні конструкції, що складаються в пласку фігуру. Це створення об'ємних зображень з паперу. Часто такі зображення зустрічаються в дитячих книгах. Але найчастіше її використовують при виготовленні листівок. Можна робити оригінальні листівки в техніці поп-ап. Ця техніка не складна, але підходить для старших дітей, оскільки потребує використання канцелярських ножів і ножиць (додаток Г).



## Техніка ганутель

Ганутель - це мистецтво виготовлення квітів з тонкого спірального дроту і шовкової нитки, а також бісеру, намистин і перлинок. Воно прийшло до нас з монастирів острова Мальти, який знаходиться в Середземному морі, недалеко від Італії.

Слово "ганутель" походить від італійського *Canutiglia*, що означає «тонка спіральна нитка». Від нього ж, до речі, походить слово тяганина, що позначає тонку золоту або срібну нитку для вишивання, а по-іспанськи «*sanutillo*», звідки і пішла назва техніки ганутель.

Нещодавно Міністерство культури Мальти прийняло рішення відродити інтерес до ганутелі і навіть організувало курси навчання цій майстерності. Їх ведуть викладачі, запрошені з усього острова. У наш час інтерес до цієї техніки дійсно відродився і дістався до багатьох куточків світу, включаючи і Україну. Майстрині виготовляють за допомогою цієї техніки не тільки прикраси для дому, а й весільні тіари та букети, шпильки для волосся і брошки [21, с. 9].

Ганутель - це старовинне ексклюзивне мальтійське рукоділля було відомо ще в XVII - XVIII століттях, коли в Європі навчилися виготовляти пишні квіти, букети і цілі ажурні композиції з тонесенької позолоченої або срібної ниток і зволікання, свитою в дрібні пружинки та використовувалися для мерехтливої об'ємної вишивки. У шістнадцятому столітті такий спіральний дріт із золота і срібла називали по-італійськи «*canutiglia*», а по-іспанськи «*sanutillo*», звідки і пішла назва техніки ганутель.

Після другої світової війни мистецтво ганутелі було майже забуто, а з 1970 року з'явився великий інтерес до композицій із сухих квітів - флористики. Виконані з шовку квіти були затавровані старою модою, несмаком і забуті майже повсюди. Висушені квіти абсолютно не годилися для церковних прикрас і тому витончене мистецтво ганутелі все-таки збереглося там [21, с. 10].

Наприкінці 1990 років сталося раптове відродження інтересу до рукоділля ганутель. До наших днів ця техніка дійшла завдяки невпинним працям черниць з острова Мальти, чиї довговічні квіткові композиції прикрашають католицькі храми і статуї святих, гірлянди та букети з квітів, народжених їх руками прикрашають вівтар папської капели у Ватикані.

Металевий дріт, пружинки шовкові нитки, бісер, намистини, монастирські майстрині досконало володіють цими нехитрими матеріалами. Сама техніка не настільки складна, наскільки кропітка, вимагає терпіння, акуратності і хороших матеріалів, часу, в якому у них немає недоліку.

У країнах Європи на урочистих прийомах можна побачити дам в прикрасах, виконаних в цій королівській техніці, з використанням благородних металів, перлів і дорогоцінного каміння. Тіари наречених, букети, шпильки, брошки, намиста, бутоньєрки, сережки - це далеко не весь перелік виробів у техніці ганутель. Ця техніка дозволяє з'єднати пишність убору з практичною невагомістю (додаток Д).

### **Техніка декупаж**

Декупаж - це мистецтво прикрашання предметів шляхом наклеювання вирізок кольорового паперу в поєднанні зі спеціальними ефектами такими як розфарбовування, вирізання, покриття оздоблювальними матеріалами.

Витоки декупажу – у Середньовіччі. Як вид мистецтва він перший раз згадується наприкінці XV століття в Німеччині, де вирізані малюнки почали використовувати для того, щоб прикрашати меблі. Пік захоплення цією технікою настав у XVII столітті у Венеції, коли в моду ввійшли меблі, інкрустовані в китайському або японському стилі. Венеціанські майстри вирізали зображення, наклеювали їх на поверхню меблів і вкривали для захисту кількома шарами лаку.

Шляхом такої аплікації меблярі імітували дорогі східні інкрустації, що було значно дешевше, однак, користувалося не меншим попитом.

Згодом це мистецтво в Італії стало іменуватися «мистецтво бідних». Нині такі меблі вкрай рідкісні і коштують дуже дорого, і цей стиль наслідують багато сучасних меблевих дизайнерів.

Декупаж був дуже модний при дворі французького короля Людовіка XVI. Марія Антуанетта і її придворні дами використовували для прикраси роботи Ватто і Фрагонара, знищені пізніше під час Великої французької революції.

В Англії декупаж увійшов у вжиток широких верств населення за Вікторіанської епохи, коли у великій кількості з'явилися аркуші з друкованими колекціями для вирізання, і декупаж потрапив майже в кожен будинок. До середини XIX століття це захоплення стало масовим. В основному для робіт використовувалися сентиментальні мотиви – зображення квітів, пасторальних сценок, фігурок і янголят. З Англії декупаж у якості хобі поширився в Америці, де був дуже актуальним у період між Першою і Другою світовими війнами [21, с. 11].

Зараз ця старовинна техніка знову стала модною і поширена в різних країнах для декорування сумочок, капелюшків, підносів, ялинкових прикрас, сонячних годинників, скриньок, посуду, святкових упаковок тощо, а також при створенні ексклюзивних предметів інтер'єру, при оформленні одягу і виготовленні модних аксесуарів.

До традиційної техніки додався декупаж з серветок, з тканин і на тканинах, впроваджені комп'ютерні інновації, що дають змогу використовувати тривимірний декупаж.

Різноманітність матеріалів, що з'являються в магазинах, дає змогу декорувати будь-яку поверхню: свічки, кераміку, тканину, дерево, метал та інше. А використання різних технік, таких як позолочення, зістарення, художній декупаж, об'ємний декупаж (із застосуванням моделюючої маси та інших матеріалів) дають необмежений простір у творчості.

Нині в декупажі популярні такі стилі, як: прованс, вікторіанський стиль, шеббі-шик, сімплісіті, мілітарі, етно. Це обумовлено насамперед поточними тенденціями в стилістиці інтер'єрів (додаток Е).

### **Паперопластика**

Паперопластика - це мистецтво художнього моделювання з паперу об'ємних композицій на площині і створення на основі моделей тривимірних паперових скульптур. В основі техніки лежить висока пластичність паперу. Основні конструктивні прийоми в паперопластики: біговка, фальцювання, висічка й вирубка, склейка. Біговка - лінійне продавлювання та фальцювання (складання) - прийоми тривимірного моделювання, що формують конструктивний елемент - ребро жорсткості. Прийоми висікання і вирубки (прорізів і розрізів) пропонують потужні засоби візуальної організації паперової форми, надання форми. Склеювання - спосіб монтажного з'єднання паперових площин. Існують і деякі експериментальні способи конструювання та отримання об'ємних художніх композицій: тиснення за допомогою булек, вигинання, розтягування, скручування. Об'єктами для зображення в цій техніці можуть бути фрукти, квіти, комахи, птахи, тварини, риби, люди, моделі машин, архітектурні елементи, упаковки, макети .

### **Квілінг**

Квілінг або паперова філігрань це мистецтво виготовлення вишуканих, мережкових виробів методом скручування у спіралі довгих і вузьких смужок паперу. Він є одним із видів декоративно-прикладної творчості який має стародавню історію. Творцями перших квілінг — виробів вважають ченців середньовічної Європи. Обрізаючи позолочені краї релігійних книг і закручуючи паперові смужки на кінчику пера вони робили медальйони, котрі створювали імітацію золотої мініатюри. Вважається що він з'явився одразу після винайдення паперу в Китаї у 105р.н.е. Інші джерела стверджують, що він практикувався у Давньому Єгипті.

Вважається що у 300-400 роки срібні та золоті дротики були закручені навколо стовпів та ваз. Гарні ювелірні вироби було зроблено саме за допомогою квілінгу. До 1200 року це захоплення було дуже популярним. Головним матеріалом був метал, тож коли він став недоступним для мирянина, змінився на папір. Починаючи з кінця 1600 року квілінг став дуже популярним захопленням у Європі та Англії серед молодих дам. У школах дівчата вивчали квілінг разом із вишиванням. Переселенці привезли із собою квілінг у Америку і там він пережив переродження. У середньовіччі квілінг був модним і дуже дорогим захопленням, дозволити яке собі могли лише заможні люди. Справа в тому, що папір тоді був взагалі великою рідкістю, а тим більше, оздоблений золотими краями. Коштував він недешево, тому тривалий час в Європі квілінг був мистецтвом тільки для багатіїв і обраних. Ним займалися англійські принцеси і знатні дами Франції та Італії.

Більшу частину 20 століття техніка була забута і тільки в кінці минулого століття квілінг відвоював заслужене визнання, перетворившись на повноцінне мистецтво. Це простий і дуже красивий вид рукоділля що не вимагає великих затрат. Вироби з паперових стрічок можна використовувати як настінні прикраси або навіть біжутерію. У кожній країні де з'являвся квілінг виникали і свої напрямки у цій техніці. У цьому виду мистецтва багато прихильників в цілому світі. В Англії в 1983 році був створений «квілінг союз Англії», справжня корпорація квілінга. На даний час цей вид творчості розповсюджений в Європі, Азії, Америці, але поступово полонить своєю неповторністю і красою Україну, адже за допомогою простого паперу та нехитрих прийомів можна створити справжні шедеври. Потрібно відмітити що східна школа квілінгу дещо відрізняється від європейської. Східні майстри створюють вироби мистецтва що нагадують шедеври ювелірного мистецтва. Європейські

роботи як правило складаються з невеликої кількості деталей, вони лаконічні та нагадують мозаїку, прикрашають листівку та рамочку.

Квілінг вимагає акуратності і посидючості. Але особлива його принадність у тому, що красиві роботи виходять з першого разу. Але щоб робити складні об'ємні композиції потрібні практика і хороше просторове мислення. Колоритні роботи з квілінгу завжди вражають своєю надзвичайною витонченістю. Такі картини — окраса будь-якої виставкової композиції, а майстер-клас з паперу кручення перетворюється на чарівну магію. Незважаючи на те, що існують загальні правила мистецтва квілінгу, кожен майстер намагається привнести у творчій процес щось особливе, що надає виробам індивідуальності. Роблять квілінг спираючись на власну уяву або на квілінг- схеми. А саме головне достоїнство цього мистецтва криється в тому, що воно доступно практично всім — головне розібратися з його основами. Для виготовлення виробів з квілінгу необхідні такі інструменти: шило, пінцет, ножиці, клей, олівець, циркуль, шаблон-лінійка.

За допомогою квілінгу можна створювати:

- закладки для підручників;
- листівки, картини, фото рамки;
- оздоблення для обкладинки блокноту чи книги;
- об'ємні фігурки, квіти, композиції.

Квілінг дуже цікава та доступна техніка, яка може використовуватися у будь-якій сфері, творчої діяльності. Дану техніку можна розглядати при вивченні окремих тем до гурткових навчальних програм, а можна як цілу навчальну програму, адже об'єм матеріалу дуже величезний.

### **Торцювання**

Торцювання – один з видів паперового рукоділля. Цю техніку можна віднести і до способу аплікації, і до виду квілінгу. Це маловідома техніка дуже швидко знаходить нових шанувальників. Її популярність пояснюється ефектом «пухнастості» та легким способом виконання. В

основі цієї техніки – створення зображень за допомогою об'ємних елементів з паперу. Об'ємний елемент торцювання називають «торцівкою». Це стислий у вигляді конуса шматочок м'якого паперу. Саме з таких елементів створюється виріб.

Торцювання – робота не складна, але кропітка. Вона вимагає посидючості, акуратності та уваги. Для роботи потрібно: гофрований папір або звичайні паперові серветки, ножиці, клей. В якості основи використовуємо: для панно, картин і мозаїк – аркуш ватману, картон, легкі стельові плитки; для об'ємних виробів – заготовки з пінопласту, газет, пап'є-маше, пластиліну. Головний інструмент торцювання – довга тонка паличка з тупим кінцем [21, с.22].

### **Гофротрубочка**

Гофротрубочки - так називається техніка виконання виробів, в якій для декорування поверхонь або для створення об'ємних фігур використовують трубочки з гофрованого паперу. Гофротрубочки виходять шляхом накручування смуги паперу на паличку, олівець або спицю з подальшим стисненням. Стисла гофротрубочка добре тримає форму і має безліч варіантів виконання і використання.

### **Орігамі**

Орігамі (яп. букв. «Складена папір») - стародавнє мистецтво складання фігурок з паперу. Мистецтво орігамі своїм корінням йде в древній Китай, де і був винайдений папір. Спочатку орігамі використовувалося в релігійних обрядах. Довгий час цей вид мистецтва був доступний лише представникам вищих станів, де ознакою хорошого тону було володіння технікою складання з паперу. Тільки після другої світової війни орігамі вийшло за межі Сходу і потрапило до Америки і Європи, де відразу знайшло своїх шанувальників. Класичне орігамі складається з квадратного аркуша паперу. Існує певний набір умовних знаків, необхідних для того, щоб замалювати схему складання навіть самого складного виробу.

Велика частина умовних знаків була введена в практику в середині ХХ століття відомим японським майстром Акірою Есідзава. Класичне орігамі наказує використання одного квадратного рівномірно забарвленого листа паперу без клею і ножиць. Сучасні форми мистецтва іноді відходять від цього канону. Різновиди орігамі - модульне орігамі та кусудама.

### **Модульне орігамі та кусудама**

Модульне орігамі — це техніка складання модулів з паперу в 3D конструкції, у процесі складання самих модулів, використовується техніка класичного орігамі. На відміну від класичного орігамі, в модульному орігамі використовується значна кількість паперу. Кожен окремий аркуш складається в модуль за правилами класичного орігамі, а потім модулі з'єднуються шляхом вкладання їх один в одного. Сила тертя, що з'являється при цьому, не дає конструкції розпастися. Зняття обмеження на кількість аркушів дозволяє з більшою легкістю створювати великі моделі зі складною структурою.

Особливість модульного орігамі в тому що воно складається з багатьох однакових модулів (іноді кількість модулів сягає більше однієї тисячі), а багатолісте орігамі складається з неідентичних собі модулів. Якщо модулі з'єднувати різними способами, можна досягти різних видів конструкцій: округлих, плоских, геометричних, круглих і навіть форми тварин, птахів тощо.

У модульному орігамі, коли модулі закріплюються між собою, виникає сила тертя за допомогою якої конструкція не розвалюється.

Але є такі випадки, в яких не обійтися без техніки склеювання. Ця техніка використовується коли просто не можливо закріпити модулі разом, тому що вони розпадаються бо не виникає достатня сила тертя. Така ситуація може виникнути через те, що папір який ви використовуєте може бути занадто гладким, або через те що конструкція занадто складна.



## **Декупаж**

Декупаж (від французького *decoupage* - іменник, «те, що вирізане») - це техніка прикраси, аплікації, декорування за допомогою вирізаних паперових мотивів. Китайські селяни в XII в. таким чином декорували меблі. А вирізані картинки стали покривати лаком, щоб виглядало як розпис! Так, разом з гарними меблями в Європу потрапила і ця техніка. Сьогодні найпопулярніший матеріал для декупажу - це тришарові серветки. Звідси й інша назва - «серветкова техніка». Застосування цієї техніки може бути абсолютно безмежним - посуд, книги, шкатулки, свічки, судини, музичні інструменти, горщики для квітів, флакони, меблі, взуття і навіть одяг! Будь-яка поверхня - шкіра, дерево, метал, кераміка, картон, текстиль, гіпс - повинні бути однотонним і світлим, тому що малюнок, вирізаний із серветки повинен бути добре видно.

## **Джутова філігрань**

Техніка джутової філіграні дозволяє відтворювати неймовірно витончені візерунки на будь-якій поверхні, внаслідок чого її результати нерідко порівнюють з різьбленням по дереву: всі лінії настільки тонкі й акуратні, що складно повірити в їх справжню природу. Алгоритм роботи не складний, тому джутова філігрань доступна початківцям: досить вивчити базові правила, набрати цікавих трафаретів і пробувати свої сили в цьому цікавій справі.

Джутова філігрань ґрунтується на розташуванні матеріалу завитками або лініями на поверхні, після чого він фіксується і залишається на цій же поверхні, або, після просушування, знімається і переноситься в потрібне місце. Раніше основним матеріалом був дріт, якій фіксувати не вимагалось: він сам «запам'ятовує» задану форму, і в деякому роді працювати з ним було набагато легше. Сьогодні для оформлення речей за допомогою джутової філіграні використовують нитки різної товщини, які фіксуються через просочення клеєм. У давнину візерунки зивали з тонкого

золота, срібла і міді. Головний матеріал для джутової філіграні — шпагат або товста нитка. Можна працювати і з тонкими нитками, і навіть з вишивальними нитками, проте форму вони тримають набагато гірше, тому підходять лише при декоруванні плоских виробів, і самостійним елементом без підтримки не стануть [21, с.34].

Додаткові інструменти, без яких не обійтися — прозорий клей, який стане і фіксатором, і своєрідним скульптором, ножиці, пінцет. Може знадобитися товста голка, спиця або тонке шило, акрилові фарби, акриловий лак — фіксація готового результату і зміна відтінку шнура. При необхідності можна використовувати і додатковий декор — від страз і пайеток до пір'я, намистин, стрічок і т. д. Але все це в технології стоїть на останньому місці, тому в інструкції особливої цінності не представляє.

## **Висновки до розділу II**

Виразність витвору мистецтва досягається тим, що художник так уміло розташовує в ньому людей і предмети, які їх оточують, що глядачу стає зрозумілою головна думка його твору. Це й буде мистецтвом композиції. Нагадаємо, що композиція – це побудова, взаємозв'язок частин, який забезпечує цілісність зображення і спрямований на розкриття змісту, ідеї твору; це може бути вже закінчений витвір тощо. Для того щоб схвилювати глядача, необхідно знайти сильні та незвичайні засоби, показати об'єкт зображення в найбільш виразному стані.

Проведення уроків із застосуванням нових сучасних технік рукоділля дає змогу значно підвищити рівень знань учнів та їхній інтерес до декоративного мистецтва. Такі уроки значно розширюють лексикон учнів, розвивають образне мислення, розвивають навички практичного використання знань, стимулюють їхню розумову діяльність, учать самостійно працювати з різноманітними джерелами інформації, розвивають логічне мислення, пам'ять. При виконанні творчих робіт розвивається мілка моторика пальців рук, технологічність виконання, посидючість, наполегливість, сила волі та творча уява. Така організація навчання сприяє повноцінному розвитку творчих здібностей учнів та їх адаптації до життя.

## РОЗДІЛ III. СУЧАСНА ІННОВАЦІЙНА ТЕХНІКА ПЕЙП-АРТ

### 3.1. Історія виникнення техніки пейп-арт

Серветкова техніка Пейп-арт - це порівняно молоде, але вже дуже популярне рукоділля. Дослівний переклад paper art - паперове мистецтво. Але в підсумку створюються рельєфні та об'ємні зображення, в яких складно вгадати природу походження. Пейп-арт здатне візуально імітувати і об'єднувати складні і дорогі сучасні дизайнерські техніки: карбування, різьблення по дереву, ковку, гобелен, вишивку, ліплення, філігрань. При цьому основний матеріал практично завжди під рукою. Це звичайні паперові серветки - столові або косметичні.

В основі рукоділля лежить декор серветками, але нічого спільного з декупажем тут немає. Так само, як і з ліпленням з пап'є-маше. Серветки скручують в джгутики, з яких потім і створюють декор на твердій поверхні.

Автором новаторської техніки є Тетяна Сорокіна, мешканка міста Миколаєва, талановита художниця і поетеса, керівник естетичної студії «Акварель». Придумана нею в 2007 році «серветкова пластика» відзначена на Міжнародному фестивалі дитячої творчості. Представлені роботи майстра і її учнів вибороли почесне перше місце і Гран-прі конкурсу. У 2014 році була видана перша книга-посібник з вивчення техніки з уже зміненим авторською назвою «Пейп-арт».

### **3.2. Техніка «Пейп-арт». Особливості і практичне виконання**

Техніка Пейп-арт здатна зацікавити як новачка, так і досвідченого майстра. Серветкове рукоділля - це цікаво і досить просто. Освоїти мистецтво Пейп-арту під наглядом наставника може навіть дитина. Це прекрасна можливість висловити свої настрій і власне розуміння краси в творчих виробках. А результати виконаної роботи часто не тільки прикрашають приміщення, але і використовуються в побуті. Вироби в техніці Пейп-арт - це перетворення абсолютно непотрібних речей в шикарні деталі інтер'єру або навіть в практичні речі, унікальні за своєю красою. Наприклад, зі шматка картонної коробки може вийти об'ємна картина. Коробка з-під цукерок або з-під дрібної побутової техніки перетвориться в старовинну шкатулку, скляний глечик і стакани - в рідкісний столовий сервіз. Пейп-арт не обмежує фантазії майстра, дозволяє формувати обсяг і фактуру виробу, додавати додаткові елементи у вигляді черепашок, монет, намистин або ліпних глиняних деталей. Суть паперового мистецтва - окантовка малюнків або викладення деталей з самостійно скручених серветок різних кольорів, розмірів і щільності. Є кілька технологій застосування серветок: нитки, велюр, насіння, гофре. Для кольорових робіт серветки не фарбуються, а застосовуються їх натуральні кольори (додаток Ж).

#### **Матеріали для рукоділля**

Створювати «шедеври» в стилі Пейп-арт своїми руками не тільки цікаво, а й дуже вигідно, витрати мінімальні. Перший етап роботи - підготовка потрібних матеріалів і допоміжних засобів. Для творчості потрібні:

- паперові серветки, вафельний рушник;
- прозорий лак, клей ПВА;
- ножиці, зубочистки і пінцет;
- невелика ємність з водою;

- різнокольорові фарби;
- предмет для декору.

Серветки підійдуть звичайні кухонні, косметичні, багат шарові, білі або кольорові. Можна пустити в хід навіть туалетний папір. Для роботи з паперовими елементами Пейп-арту знадобиться клей ПВА, чим більше, тим краще. Для приклеювання додаткових деталей з пластику, заліза, насіння, бісеру ячної шкарлупи слід використовувати «Суперклей» або «Момент».

Вафельний рушник - необов'язково. Це залежить від того, яку техніку виготовлення серветкових ниток ви виберете, і чи багато потрібно готового матеріалу.

Можна використовувати аерозольні фарби, вони прекрасно лягають на будь-яку поверхню, дуже добре виглядають. Але якщо потрібно виготовити строкату різнобарвну саморобку, або роботу виконує дитина, краще використовувати гуаш або акрилові фарби. Пінцет буде потрібно для акуратного зволоження серветок перед скручуванням, а зубочистки - для вирівнювання положення нитки вже після приклеювання.

### **Підготовка до декорування**

Будь-яка задумка або ідея повинна починатися з ретельної зачистки предмета для декорування. З поверхні видаліть всі етикетки, вимийте і висушіть. Якщо потрібно створити фон-фактуру, то це можна зробити з наклеєних на поверхню серветок. Обклеєний макет промажте ще одним шаром ПВА і залиште висохнути. Цей крок забезпечить фактурність поверхні і спростить подальшу роботу.

Поки клей сохне, займіться заготівлею основного матеріалу - серветкових ниток. Можна використовувати стандартні білі серветки, які завжди є під рукою, тому що в подальшому виріб буде фарбуватися. Слід нарізати смужки шириною близько 1,5 см, а потім сформувати з них джгутики. Є кілька способів формування джгутиків:

1. За методикою відомого майстра Пейп-арт Тетяни Сорокіної за допомогою пінцета візьміть смужку паперу, занурте в ємність з водою, руками скрутіть джгут.

2. Можна постійно змочувати руки у воді і мокрими долонями формувати нитка з сухих серветок.

3. Якщо потрібно багато матеріалу для творчості, а часу обмаль, використовуйте так званий «хитрий» спосіб. У 100 мл. води розчиніть половину чайної ложки клею, на стегно постеліть вафельний рушник, а на нього - змочену в розчині серветку, різко проведіть долонею до коліна. У разі пересихання серветкових джгутиків, перед приклеюванням змочуйте їх водою. Кульки, квадратики та інші форми для композиції виготовляють з уже готових ниток. З вологої та пластичної нитки можна скрутити складний візерунок. А в разі розриву, не варто викидати у смітник, будь-яка довжина може стати корисною.

### **Як прикрасити саморобку**

На висохлу поверхню майбутнього сувеніра простим олівцем перенесіть трафаретний малюнок або намалюйте візерунок самостійно. Для приклеювання нитяних деталей промажте тильну сторону тим же клеєм ПВА, злегка придавлюйте і формуйте візерунки, коректуючи напрям за допомогою зубочистки, проробляючи це знову і знову. Якщо є бажання вдосконалити орнамент в стилі Пейп-арт, можна додати деталі у вигляді невеликих черепашок, монеток, сухого листя або квітів за допомогою суперклею. Коли етап прикраси сувенір повністю закінчений, можна ще раз акуратно промазати всю поверхню візерунка ПВА для надійності. Слід дочекатися абсолютного висихання клею.

### **Фарбування**

Як варіант, підійде чорна акрилова фарба для покриття всієї поверхні виробу, включаючи найдрібніші западини і виступи. Прокрасьте пензлем і залиште до повного висихання. За допомогою спонжа або губки ретельно

обробіть декоративні елементи, що виступають золотим або бронзовим кольором, в деяких місцях роблячи легкі, ледь помітні штрихи на чорній основі. Як тільки фарба повністю висохне, покрийте сувенір по всьому периметру безбарвним лаком. Він остаточно закріпить декор і забезпечить глянсовий ефект виробу. Освоївши оригінальну і досить просту у виконанні техніку Пейп-арту, ви зможете створювати унікальні шедеври своїми руками, перетворювати звичайні предмети інтер'єру зі скла, металу або дерева на справжні витвори мистецтва (додаток II).



### 3.3. Розробка уроку з теми: «Виготовлення декоративного панно «Маки» в техніці пейп-арт

Тема уроку: Виготовлення декоративного панно «Маки» в техніці пейп-арт.

Мета уроку: Навчальна:

Забезпечити:

- Засвоєння учнями знань про нову техніку виконання творчої роботи;
- Формування вмінь працювати з різними видами матеріалів;
- Дотримання охайності у виконанні роботи.

Розвивальна: сприяти розвитку логічного мислення, уваги та уваги.

Виховна: виховувати потребу ощадного використання матеріалів, акуратність у роботі.

Тип уроку: комбінований.

Міжпредметні зв'язки: мистецтво, технології.

Матеріали та інструменти: Клей ПВА, паперові серветки, посудина для води, скло з рамкою формату А4, акрилові фарби, пензлики, чорні нитки.

Хід уроку

I. Організаційний момент.

II. Актуалізація опорних знань учнів.

Питання:

- ✓ Які види мистецтва ви знаєте?
- ✓ Які жанри образотворчого мистецтва?
- ✓ Які техніки малювання ви знаєте, які використовували у своїй роботі?

III. Мотивація навчальної діяльності учнів.

Техніка Пейп-арт - це імітація інших, більш дорогих технік - філіграні, карбування. Вона досить молода: розроблена в 2007 році художницею Тетяною Сорокіною та з тих пір виправдано заслужила популярність серед майстрів рукоділля.

Різні предмети декоруються візерунками зі скручених у нитки серветок.

#### IV. Повідомлення теми уроку

На сьогоднішньому уроці ми спробуємо себе у ролі художників - дизайнерів.

Спробуємо створити картину в техніці «Пейп - арт».

#### V. Формування практичних умінь та навичок.

Учитель демонструє порядок виконання роботи. Учні виконують роботу під керівництвом учителя. На допомогу учням роздаються картки з інструктажем порядку виконання роботи.

Послідовність виконання роботи:

1. На аркуші А4, малюємо ескіз майбутньої картини (можна використовувати роздрукований шаблон. Накладаємо на шаблон скло від рамки (фото 1).
2. Розводимо в посудині клей ПВА. Змочуємо серветки та викладаємо основні елементи малюнку (квіти стебла) (фото 2).



Фото 1



Фото 2

3. Фізкультхвилинка.
4. Два великих маки профарбовуємо червоним кольором і з ниток приклеюємо тичинки для середини суцвіття (фото 3 ).

5. Після висихання наклеюємо серединку та розфарбовуємо решту малюнка (фото 4).



Фото 3



Фото 4

6. Коли робота повністю висохне вставляємо її у рамку.

#### VI. Підбиття підсумків уроку.

Наприкінці уроку учні мають давати визначення поняттям «пейп-арт», «філігрань», уміти аналізувати, порівнювати, спрощувати, узагальнювати природну форму; демонструвати творчу уяву, спостережливість, акуратність, увагу.

Рефлексія:

- ✓ Що нового ви дізнались на уроці?
- ✓ Чого навчились?
- ✓ Чи сподобалась вам нова техніка?

### **Висновки до розділу III**

Творчість може проявитися незалежно від віку людини у всіх галузях її діяльності. Усі учні мають творчий потенціал, але для його розвитку треба створити сприятливі умови. Педагогічні умови розвитку творчих здібностей учнів можуть бути виконані вчителем за умови, якщо він серйозно і відповідно підходить до своєї творчої праці з дітьми.

Тільки включаючи дітей до творчо-пошукової діяльності, розвиваючи їх фантазію, застосовуючи активні методи роботи, можна досягти творчої активності дітей, підвищити інтерес до предмета та навчити учнів свідомо використовувати набуті знання в подальшому житті та практичній творчій діяльності.

## ВИСНОВКИ

Формування громадянина-патріота України, підготовленого до життя, з високою національною свідомістю, здатного побудувати громадянське суспільство, в основу якого були б закладені та постійно втілювалися демократія, толерантність та повага до прав людини, набуває сьогодні особливого значення. У сучасних умовах перед закладами освіти стоїть завдання по створенню сталої системи національно-патріотичного виховання школярів як в освітньому процесі в цілому, так і на заняттях гуртків, в тому числі в гуртках образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва. Національно-патріотичне виховання – це гнучка саморегулююча система, яка оперативно реагує на національні, освітньо-культурні, суспільні та інші потреби особистості дитини, забезпечує культурне і професійне його самовизначення, тобто здійснює активний вплив на самобудівництво молодих громадян-патріотів держави: оволодіння ними знаннями про культурно-історичний досвід українського народу, формування в них ціннісного ставлення до Батьківщини, суспільства, самих себе та до праці. У цьому контексті, велика роль відводиться образотворчому та декоративному мистецтву, яке сьогодні охоплює широке коло предметів із різних сфер людської діяльності. Саме прояви національної культури завжди супроводжують життя кожної людини, і для кого більшою, для кого – меншою мірою, але вони є тим духовним середовищем, у якому формуються світогляд, естетичні ідеали, моральні й трудові цінності та національні почуття особистості. Занурення в світ мистецтва є важливою складовою національно-патріотичного виховання. Отже, завдання сучасної освіти полягає в тому, щоб відновити могутній потенціал національного духовного багатства, сформованого та відшліфованого протягом багатьох тисячоліть, якнайширше залучити до нього молоде покоління, щоб воно відчуло могутній культурно-історичний фундамент, на який спираються всі досягнення нашого суспільства. Молодь повинна з наснагою

використовувати духовні та моральні надбання свого народу, тим самим утворюючи незалежність, міцність та добробут своєї держави.

Знання про декоративно-прикладне мистецтво, розуміння мови різних видів народного мистецтва, його ролі в житті людини та історії формує творчу особистість. Розробка і впровадження в навчально-виховному процесі інноваційних засобів декоративного мистецтва вирішує й підтверджує завдання з формування творчої особистості.

## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бех І. Патріотичне виховання дітей та молоді. *Позашкілля*. 2011. № 10. С. 9-16.
2. Бех І. Програма патріотичного виховання дітей та учнівської молоді. *Світ виховання*. 2007. № 1. С. 23-34.
3. Бойко А. Оновлена парадигма виховання: шляхи реалізації. Київ, 1996. 230 с.
4. Вишневський О. Сучасне українське виховання. Львів, 1996. 152 с.
5. Вишневський О. Ще раз про народження громадянина: національне і громадське у сучасному українському вихованні. *Освіта*. 2002. №8-9. С.6-7.
6. Воропай О. Звичаї нашого народу: Етнографічний нарис. Київ: Оберіг, 1991. Т.І. 456 с.
7. Гуменникова Т. Українські національні традиції як засіб формування першооснов моральної культури. *Початкова школа*. 1996. П. С. 38-40.
8. Ігнатенко П. Громадянське виховання учнів в умовах українського державотворення. *Рідна школа*. 1996. №3. С. 31-50.
9. Киричок В. Патріотичне виховання молодших школярів у позаурочній діяльності. *Класний керівник*. 2011. № 9/10. С. 47.
10. Про затвердження Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді, заходів щодо реалізації Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді та методичних рекомендацій щодо національно-патріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах: Наказ МОН № 641 від 16.06.15 року. *Освіта UA*: веб-сайт. URL: [http://osvita.ua/legislation/Ser\\_osv/47154/](http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/47154/) (дата звернення: 02.06. 2020).
11. Концепція художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах. *Інформаційний збірник МОН*. 2004. № 10. С. 4–32.
12. Куралех В. Формування патріотичних та громадянських якостей особистості учня в умовах сучасної школи: навч. посібник. Запоріжжя. 2015. 33 с .

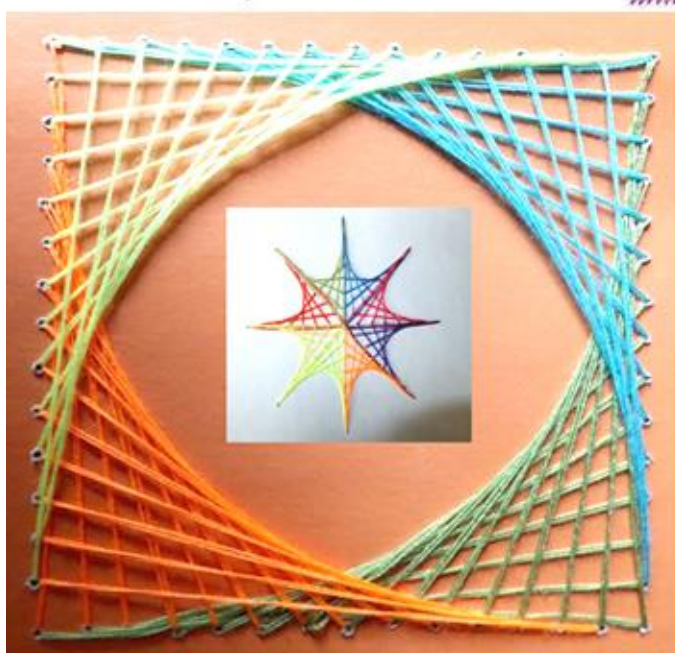
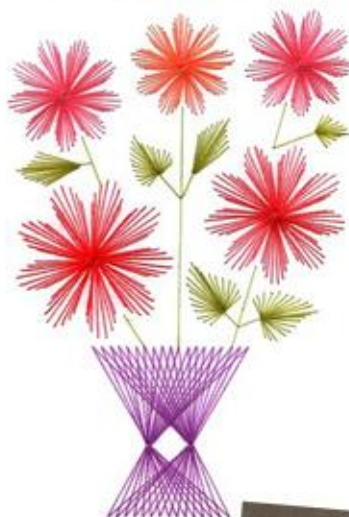
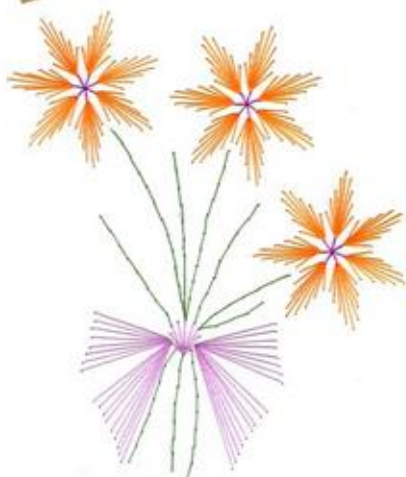
13. Мазуркевич О. Рідне слово в концепції національної освіти. *Рідна школа*. 1993. №9. С. 4-5.
14. Мартинюк І. Національне виховання: теорія і методологія. Київ, 1995. 158 с.
15. Махиня Н. Формування національно-патріотичного світогляду вихованців засобами образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва: навч. посібник. Кам'янець-Подільський, 2017. 51 с.
16. Про Державну національну програму "Освіта" ("Україна XXI століття") Документ 896-93-п, чинний, поточна редакція від 29.05.1996, підстава - [576-96-п](#). URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/896-93-%D0%BF> (дата звернення: 02.06. 2020).
17. Руденко Ю. Основи сучасного українського виховання. Київ: Видавництво імені Олени Теліги, 2003. 254 с.
18. Рудницька О. Українське мистецтво у полікультурному просторі : навч. посібник. Київ, 2000. 276 с.
19. У чому сутність патріотичного виховання? *Навчальні матеріали онлайн* : веб-сайт. URL: [http://pidruchniki.com/pedagogika/u\\_chomu\\_sutnist\\_patriotichnogo\\_vihovannya](http://pidruchniki.com/pedagogika/u_chomu_sutnist_patriotichnogo_vihovannya) (дата звернення: 02.06. 2020).
20. Урсу Н., Негода Б. Теоретичні основи композиції: навч. посібник. Кам'янець-Подільський, 2004. 50 с.
21. Харлатюк В. Методичні матеріали до опанування технологій сучасного декоративно-прикладного мистецтва на уроках трудового навчання. Кропивницький, 2018. 55 с.
22. Шпитальова О. Формування творчої особистості студента засобами народного декоративно-прикладного мистецтва. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2016, № 2. С-56.



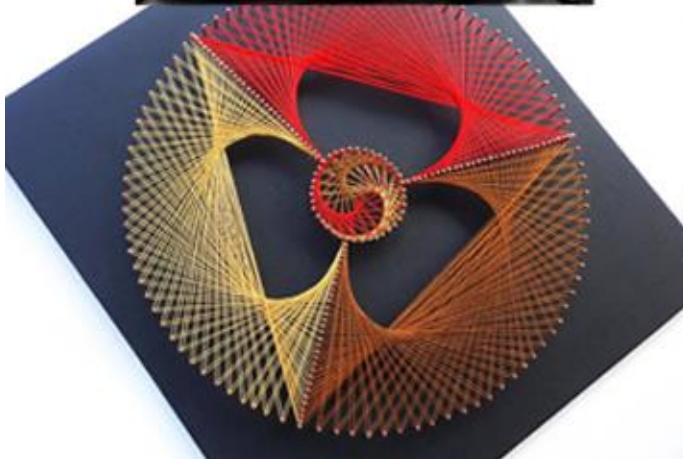
# ДОДАТКИ

## ДОДАТОК А

Техніка ізонітка або нитяна графіка



ДОДАТОК Б  
Техніка стрінг-арт



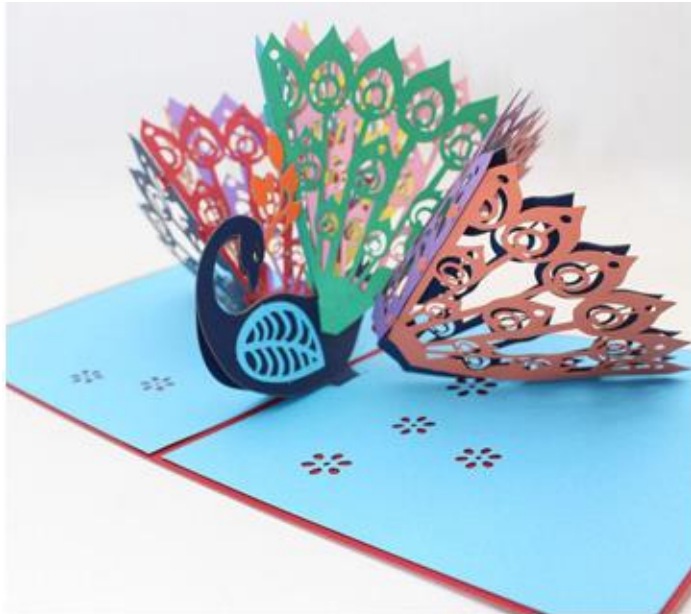
## ДОДАТОК В

## Панчішно-скульптурна техніка



## ДОДАТОК Г

## Техніка поп-ап



ДОДАТОК Д  
Техніка ганутель



## ДОДАТОК Е

### Техніка декупаж



ДОДАТОК Ж  
Техніка Пейп-арт





ДОДАТОК И  
Техніка Пейп-арт

